Komentarze OSW

OŚRODEK STUDIÓW WSCHODNICH NUMER 761 28.10.2026 www.osw.waw.pl

Kryl, kosmos i rywalizacja o siódmy kontynent. Chińskie interesy i aktywność w regionie Antarktydy

Michał Bogusz

Zainteresowanie przywódców ChRL Antarktydą i otaczającym ten kontynent Oceanem Południowym stanowi wypadkową kilku czynników. W interesie gospodarczym Chin leży obecnie przede wszystkim pozyskiwanie żywych zasobów morskich, ale po 2048 r. Pekin może skupić się także na eksploatacji surowców mineralnych. Drugą składową jest rywalizacja mocarstwowa ze Stanami Zjednoczonymi, zwłaszcza w kosmosie, w czym ważną rolę odgrywają chińskie instalacje badawcze. Zaangażowanie w sprawy Antarktydy i rozbudowa obecności w regionie mają dać Pekinowi większy wpływ na ewentualną decyzję o zmianie reżimu prawnego tego kontynentu i dotyczące go przyszłe porozumienia międzynarodowe. „Ujarzmianie" dzikiej natury na biegunie południowym jest też elementem narracji propagandowej – zarówno krajowej, jak i zagranicznej – o skuteczności chińskiego systemu rządów.

Status Antarktydy

Status prawnomiędzynarodowy Antarktydy jest zdefiniowany przez System Układu Antarktycznego (Antarctic Treaty System, ATS)[1], na który składa się szereg traktatów międzynarodowych i porozumień tworzących reżim prawnopolityczny regulujący działalność państw na tym kontynencie i jego wodach przybrzeżnych (zob. Aneks 1). Podpisany w 1959 r. (wszedł w życie w 1961 r.) traktat antarktyczny zakłada pokojowe wykorzystanie Antarktydy, wolność badań naukowych i wymianę ich wyników, zakaz militaryzacji, prób nuklearnych i składowania odpadów radioaktywnych oraz tworzy system wzajemnych inspekcji.

Traktat nie zniósł jednak roszczeń terytorialnych, powstałych przed jego podpisaniem, ale jedynie je „zamroził". Siedem państw (Argentyna, Australia, Chile, Francja, Nowa Zelandia, Norwegia i Wielka Brytania) zgłaszało takowe w przeszłości, a USA i Rosja zachowują „podstawę do ewentualnych roszczeń", ale ich nie zgłaszają[2]. Zarazem w czasie obowiązywania traktatu nie można wysuwać

[1] Wszystkie dokumenty związane z ATS, w tym dodatkowe protokoły, są dostępne na stronie Sekretariatu Układu Antarktycznego: ats.aq.

[2] Formalnie stronami traktatu jest 58 państw, ale tylko 29 z nich ma status państwa konsultatywnego i uczestniczy w podejmowaniu decyzji. Status konsultatywny mają pierwotni sygnatariusze oraz kraje, które prowadzą „znaczącą działalność badawczą" w Antarktyce. Pozostałe 29 państw może uczestniczyć w spotkaniach, ale bez prawa udziału w głosowaniu.

OSW | 35 LAT

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia
ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa
tel.: (+48) 22 525 80 00, info@osw.waw.pl
www.osw.waw.pl

REDAKCJA MERYTORYCZNA: Jakub Jakóbowski
REDAKCJA: Katarzyna Kazimierska, Szymon Sztyk
SKŁAD: Urszula Gumińska-Kurek

Opinie wyrażone przez autorów analiz nie przedstawiają oficjalnego stanowiska władz RP.

nowych roszczeń ani rozszerzać istniejących. Traktat dotyczy zasadniczo obszaru na południe od 60° szerokości geograficznej południowej, lecz z włączeniem lodowców szelfowych.

ATS zamroził spór o suwerenność i uniemożliwił wykorzystywanie działalności prowadzonej w okresie obowiązywania traktatu do wzmacniania lub tworzenia roszczeń na obszarze Antarktydy, który zdemilitaryzowano. Zarządzanie kontynentem miało się opierać na szerokim konsensusie międzynarodowym, służyć badaniom naukowym i ochronie środowiska. W praktyce jednak coraz trudniej utrzymać dotychczasowe podejście i konsensus, co wynika z rosnącej rywalizacji mocarstw, ale też rozwoju turystyki, a także presji poszukiwania zasobów, której sprzyjają zmiany klimatyczne i rozwój technologii wydobywczych.

Protokół madrycki z 1991 r., m.in. zakazujący eksploatacji zasobów mineralnych Antarktydy, tworzy skomplikowany, wymagający szerokiego konsensusu międzynarodowego mechanizm rewizji embarga wydobywczego (zob. Aneks 1). Chociaż taki kompromis wydaje się obecnie mało prawdopodobny, to nie jest wykluczony po 2048 r., kiedy możliwy będzie pierwszy przegląd protokołu. Chiny chcą mieć jak największy wpływ na potencjalne rozmowy na ten temat i budują do tego podstawy już dziś.

Wejście Chin

Połączenie akcesji prawnej i szybkiej budowy fizycznej obecności naukowej otworzyło Pekinowi drogę do trwałej pozycji w ATS. Chiny przystąpiły do Układu Antarktycznego w 1983 r., a w następnym roku wysłały w region pierwszą ekspedycję naukową. Status strony konsultatywnej uzyskały w 1985 r., wraz z budową pierwszej chińskiej stacji badawczej – „Wielki Mur" na Wyspie Króla Jerzego w Szetlandach Południowych. Formalnie oznaczało to wejście Chin do grona państw współdecydujących o przyszłości kontynentu.

> **Dzięki obecności naukowej Chiny realizują liczne cele. Nie tylko wzmacniają swoją pozycję w przyszłych rozstrzygnięciach instytucjonalnych dotyczących Antarktydy, lecz także budują narrację propagandową i status mocarstwowy.**

Infrastruktura naukowa w reżimie ATS jest mechanizmem kreowania „prawa głosu" w kwestiach antarktycznych. Instytucjonalnie główną rolę w chińskiej aktywności w regionie odgrywa rządowy Chiński Instytut Badań Polarnych (Polar Research Institute of China, PRIC)[3], który jest zarówno ośrodkiem badawczym, jak i operacyjnym centrum chińskich ekspedycji polarnych. W strukturze PRIC znajdują się m.in. ośrodki badań lodu i klimatu, ekologii polarnej, ale też centrum fizyki kosmicznej i astronomii.

Dziś ChRL prowadzi rozbudowany program badawczy, utrzymuje pięć stacji antarktycznych (zob. Aneks 2), rozwija flotę polarną i należy do państw poławiających kryla pod auspicjami Komisji ds. Zachowania Żywych Zasobów Morskich Antarktyki (Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources, CCAMLR). Znaczna część informacji o chińskiej infrastrukturze i aktywności w regionie pochodzi jednak z ogólnikowych ogłoszeń prasowych lub z dokumentów technicznych, inspekcji i szczątkowych opisów stacji. Nie można zatem mówić o pełnej przejrzystości.

Druga stała chińska stacja, „Zhongshan", została uruchomiona w 1989 r. na Ziemi Księżniczki Elżbiety na wschodniej Antarktydzie. W XXI wieku chiński program antarktyczny wszedł w fazę ekspansji do wnętrza kontynentu. W 2009 r. powstała letnia stacja „Kunlun" w rejonie Kopuły A, najwyższej kopuły lodowej w lądolodzie antarktycznym. W 2014 r. uruchomiono kolejną letnią stację „Taishan", położoną między „Zhongshan" i „Kunlun", a w 2024 r. stację „Qinling" na wyspie Inexpressible w zatoce Terra Nova w rejonie Morza Rossa. W 2025 r. Chiny złożyły do Sekretariatu Układu Antarktycznego

[3] 中国极地研究中心, Polar Research Institute of China, pric.org.cn.

dokumenty[4] dotyczące nowej sezonowej stacji na Cox Point na Ziemi Marii Byrd na Antarktydzie Zachodniej, co świadczy o tym, że ekspansja infrastrukturalna nie została zakończona. Istniejąca infrastruktura stacyjna oraz jej rozlokowanie wskazują, że nie są one zbiorem odizolowanych placówek, lecz elementem zintegrowanego systemu badawczo-logistycznego.

Dzięki obecności naukowej Chiny realizują liczne cele. Nie tylko wzmacniają swoją pozycję w przyszłych rozstrzygnięciach instytucjonalnych dotyczących Antarktydy, lecz także budują narrację propagandową i status mocarstwowy. Wiedza i obecność w regionie mogą ułatwić w dalszej perspektywie działalność wydobywczą, a dziś pozwalają na eksploatację zasobów żywych z Oceanu Południowego. Część infrastruktury logistycznej i badawczej ma potencjał podwójnego zastosowania cywilno-wojskowego (przede wszystkim w łączności satelitarnej i obserwacji przestrzeni kosmicznej), a same badania naukowe stanowią element szeroko rozumianej rywalizacji technologicznej.

Nie tylko kryl

W chińskim systemie produkcji żywności występuje dobrze udokumentowany problem niedostatecznej gęstości mikroskładników przy zachowaniu wartości kalorycznych. Przekłada się to na zbyt niskie spożycie witamin i minerałów w populacji ChRL. Dotyka to osoby stosujące dietę opartą na zbożach i produktach rafinowanych, jak oleje[5], a wiąże się m.in. z efektem „rozcieńczenia" przy wysokich plonach[6], nierównowagą nawożenia, przetwarzaniem żywności oraz regionalnymi niedoborami pierwiastków w glebie. Najlepiej potwierdzone są braki cynku i żelaza w pszenicy, spadek koncentracji minerałów w nowszych odmianach kukurydzy oraz niska zawartość wapnia i selenu w większości produktów spożywczych. Problem dotyczy nie tylko Chin, ale jest tam bardziej nasilony niż w innych państwach. Odpowiedzią władz jest promocja konsumpcji żywności funkcjonalnej i suplementów diety, dla których jednym z półproduktów jest kryl antarktyczny (*Euphausia superba*). Stąd niewspółmiernie duże znaczenie dla Chin mają połowy w Oceanie Południowym, mimo że akwen ten dostarczył w 2025 r. ok. 9% tonażu organizmów morskich odłowionych przez chińską dalekomorską flotę rybacką.

> **Pekin traktuje antarktyczne zasoby żywe jako pożądany obszar ekspansji gospodarczej. Celem nie jest już wyłącznie udział w rybołówstwie, lecz posiadanie pełnego łańcucha, od połowu po przetwórstwo produktów wysokowartościowych.**

Kryl jest gatunkiem kluczowym dla ekosystemu Oceanu Południowego, więc zarządzanie połowami musi być ostrożne, ponieważ należy pozostawić biomasę zarówno dla odtwarzania populacji, jak i dla drapieżników zależnych od tego gatunku. Całkowity ostrożnościowy limit połowowy kryla antarktycznego w atlantyckim sektorze Oceanu Południowego, obejmującym subobszary CCAMLR 48.1–48.4 (otaczające Antarktydę), wynosi aktualnie 5,61 mln ton rocznie. W praktyce połowy są jednak ograniczone znacznie niższym poziomem „progowego" połowu, tzw. *trigger level*, wynoszącym 620 tys. ton na sezon. Do końca sezonu 2023/2024 próg ten był dodatkowo rozdzielony między cztery subobszary[7]. Mechanizm ten wygasł wszakże z końcem 2024 r., ponieważ państwa

[4] *Draft Comprehensive Environmental Evaluation (CEE) for the Chinese research station in Marie Byrd Land*, Sekretariat Układu Antarktycznego, luty 2025, ats.aq.

[5] Zob. Hui Liu *et al.*, *Grain iron and zinc concentrations of wheat and their relationships to yield in major wheat production areas in China*, „Field Crops Research", zeszyt 156, 1.02.2014, s. 151–160; Yijun Li *et al.*, *Nutrient coverage of China's plant-based food supply can be improved with food system adjustments*, „Nature Food", zeszyt 7, 1.05.2026, s. 452–463; Xiaoqi Wei *et al.*, *Deficiency of Energy and Nutrient and Gender Differences among Chinese Adults: China Nutrition and Health Survey (2015–2017)*, „Nutrients", zeszyt 16, 22.07.2024, mdpi.com.

[6] Wraz ze zwiększeniem plonów roślin spada przeciętne stężenie niektórych składników mineralnych, jak żelazo, magnez czy wapń, w jednostce masy zbiorów. Wynika to z faktu, że rośliny mogą produkować biomasę szybciej, niż są w stanie pobierać i gromadzić składniki mineralne z gleby. W rezultacie dostarczają większą liczbę kalorii, ale mniej minerałów w przeliczeniu na 100 gramów produktu.

[7] *Krill fisheries and sustainability*, Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources, 16.02.2018, ccamlr.org.

członkowskie CCAMLR nie osiągnęły konsensusu w sprawie jego przedłużenia. Sam próg 620 tys. ton nadal obowiązuje, lecz nie jest już podzielony przestrzennie. W efekcie dopuszczalny połów może obecnie koncentrować się w jednej lub kilku częściach obszaru 48, zamiast być rozłożony według wcześniejszych limitów regionalnych.

Pekin traktuje jednak antarktyczne zasoby żywe jako pożądany obszar ekspansji gospodarczej. Celem nie jest już wyłącznie udział w rybołówstwie, lecz posiadanie pełnego łańcucha, od połowu po przetwórstwo produktów wysokowartościowych[8]. Kryl jest więc nie tylko wykorzystywany do wytwarzania produktów nutraceutycznych i suplementacyjnych, zwłaszcza oleju bogatego w kwasy omega-3 i fosfolipidy, lecz także przetwarzany na olej, mączkę i składniki na paszę dla akwakultur. Mączka i olej z kryla zwiększają wartości odżywcze pasz oraz wpływają na wzrost i odporność organizmów hodowlanych[9]. Z perspektywy strategicznej oznacza to, że połowy kryla są sprzęgnięte zarówno z szerszą chińską polityką „błękitnej gospodarki", jak i z przemysłem paszowym oraz sektorem żywności funkcjonalnej.

" Dynamika zmian międzynarodowych jest tak duża, że nie można wykluczyć, iż w miarę przybliżania się roku 2048 coraz bardziej będzie rosła presja na zmiany.

Zainteresowanie Chin regionem Antarktydy nie ogranicza się tylko do kryla i zasobów żywych. Źródła naukowe[10] od wielu lat wskazują, że na kontynencie mogą znajdować się znaczne zasoby węglowodorów i minerałów. Badania United States Geological Survey (USGS) z lat 80. ubiegłego wieku mówią o grubych basenach osadowych i potencjale ropy, gazu, węgla, miedzi, żelaza czy uranu. Większość autorów podkreśla jednak, że brakuje komercyjnie potwierdzonych złóż. Równocześnie reżim prawny wprowadzony przez protokół madrycki zabrania eksploatacji i w praktyce ogranicza rozpoznanie. Stąd też większość dostępnych w otwartych źródłach informacji i danych dotyczących zasobów mineralnych Antarktydy powstała przed 1998 r. Można tylko spekulować, które państwa konsultatywne prowadzą własne badania, nieudostępniane opinii publicznej. Niemniej zmiany klimatyczne, postęp w technologiach górniczych oraz procesach rafinacji przy zaostrzającej się rywalizacji mocarstwowej zwiększają zainteresowanie niektórych państw konsultatywnych badaniem możliwości przyszłej eksploatacji komercyjnej zasobów mineralnych Antarktydy[11].

Choć ChRL nie wzywa dziś w otwarty sposób do rewizji protokołu madryckiego po 2048 r. i deklaruje poparcie dla Systemu Układu Antarktycznego, to oficjalne źródła mówią o „ochronie i racjonalnym wykorzystaniu", a zarazem sugerują potrzebę udoskonalania mechanizmów zarządzania Antarktydą[12]. Równocześnie w chińskim środowisku akademickim prowadzi się szczegółowe rozważania na temat procedur zmian w protokole madryckim i można odnieść wrażenie, że pod uwagę bierze się scenariusz

[8] M. Bogusz, *Wielki Mur Świateł. Globalne skutki działalności chińskiej dalekomorskiej floty rybackiej*, „Komentarze OSW", nr 733, 27.05.2026, osw.waw.pl.

[9] B. Pastuszewska, *Ocena mączki krylowej jako źródła białka w żywieniu zwierząt*, „Postępy Nauk Rolniczych", rocznik 1979, tom 26, nr 4, s. 59–76.

[10] K. Kovar, *Petroleum and Mineral Resources of Antarctica*, USGS, 1983, usgs.gov; P.L. Williams, P.D. Rowley, D.L. Schmidt, *Mineral Resources of Antarctica*, USGS, 1.01.1974, usgs.gov; J. Kingston, *The Undiscovered Oil and Gas of Antarctica*, USGS, 1991, usgs.gov; P.W. Guild *et al.*, *Mineral-Resources Map of the Circum-Pacific Region: Antarctic Sheet*, USGS, 1998, usgs.gov; R.C.R. Willan, D.I.M. MacDonald, D.J. Drewry, *The mineral resource potential of Antarctica: geological realities* [w:] G. Cook (red.), *The future of Antarctica: exploitation versus preservation*, Manchester University Press 1990, s. 25–43; R.J. Adie, *The geology of Antarctica* [w:] H. Wexler *et al.* (red.), *Antarctic Research: The Matthew Fontaine Maury Memorial Symposium*, American Geophysical Union, 1962, s. 26–39; P.G. Quilty, *Mineral resources of the Australian Antarctic Territory*, „ANARE Research Notes", nr 27, 1985, antarctica.gov.au; J.F. Splettstoesser, G.A.M. Dreschhoff (red.), *Mineral Resources Potential of Antarctica*, American Geophysical Union, 1990.

[11] 外交部副部长刘振民在第40届南极条约协商会议期间接受国内媒体联合采访, MSZ ChRL, 25.05.2017, mfa.gov.cn.

[12] Li Xueping, Chi Yinuo, *2048*年后南极矿产资源活动的管制措施研究, „Journal of Ocean University of China", zeszyt 5, 2022, s. 57–66, rhhz.net.

zarówno liberalizacji, jak i zaostrzenia[13]. Pojawiają się również bardziej jednoznaczne opinie, że Chiny powinny prowadzić głębszą eksplorację w kluczowych obszarach, gromadzić dane dla przyszłego rozwoju i wykorzystania zasobów Antarktydy, rozszerzać swoje prawo głosu oraz rozwijać badania nad wykorzystaniem zasobów antarktycznych[14]. Jeden z chińskich ekspertów już w 2013 r. określił to w następujący sposób: „Musimy w pełni poznać stan zasobów na kontynencie antarktycznym. Chińskie poszukiwania na Antarktydzie przypominają grę w szachy. W globalnej rozgrywce niezwykle ważne jest zdobycie przewagi. Nie wiemy, kiedy rozpocznie się partia, ale musimy z wyprzedzeniem zająć dogodną pozycję"[15]. Widać, że w chińskiej debacie eksperckiej już ćwierć wieku przed 2048 r. pojawiło się myślenie o strategicznym pozycjonowaniu przed przyszłą zmianą reguł.

Dynamika zmian międzynarodowych jest tak duża, że choć większość państw konsultatywnych stoi dziś na stanowisku utrzymania zakazu eksploatacji zasobów mineralnych Antarktydy, to nie można wykluczyć, iż w miarę przybliżania się roku 2048 coraz bardziej będzie rosła presja na zmiany. Wydaje się, że ChRL chce nie tylko zabierać głos w potencjalnej debacie, lecz także w dużym stopniu ją moderować. Wszystko wskazuje też na to, że liberalizacja zakazu eksploatacji to preferowany przez Pekin kierunek zmian reżimu antarktycznego. Możliwe jednak, że chińska aktywność na kontynencie nie jest podyktowana w pierwszej kolejności hipotetyczną możliwością eksploatacji zasobów mineralnych w dalekiej przyszłości, ale doraźnymi kwestiami wojskowymi i rywalizacją mocarstwową, również w wymiarze naukowo-technologicznym.

Wyścig kosmiczny

Traktat antarktyczny zakazuje używania wszelkich środków o charakterze militarnym, ale nie zabrania korzystania z personelu czy sprzętu wojskowego do badań naukowych lub realizacji „innych pokojowych celów". W efekcie dopuszcza obecność elementów o charakterze podwójnego zastosowania cywilno-wojskowego, o ile pozostają formalnie podporządkowane celom pokojowym, co w realiach współczesnej rywalizacji technologicznej daje duże pole do swobodnej interpretacji przez poszczególne państwa. W ramach PRIC działa centrum fizyki kosmicznej i astronomii, stacja „Zhongshan" jest opisywana jako badająca lód i środowisko kosmiczne, a wraz z „Wielkim Murem" obiekty te stanowią część sieci stacji naziemnych wykorzystywanych w działalności z zakresu badań przestrzeni kosmicznej[16].

> **„Odpowiednie urządzenia naziemne pozwalają dokładniej określić orbitę satelity, wykrywać niewielkie zmiany w ich trajektorii czy przewidywać przyszłe położenie. Ponadto Antarktyda oferuje doskonałe warunki astronomiczne.**

Oficjalnie chińska obecność antarktyczna służy wspieraniu badań nad zorzą południową z zakresu fizyki przestrzeni okołoziemskiej i astronomii w warunkach wyjątkowo stabilnej atmosfery i ma na celu „obsługę systemów zależnych od polarnych lokalizacji naziemnych", a zarazem rozwija technologie użyteczne również poza Antarktydą. Infrastruktura polarna zwiększa zdolność państwa do działania w systemie zaawansowanych technologii, którego rdzeń stanowią jednocześnie nauka, obserwacja i łączność. To zaś ma konkretną wartość w rywalizacji mocarstwowej.

Państwu budującemu własny system świadomości sytuacyjnej w przestrzeni kosmicznej (Space Domain Awareness, SDA lub Space Surveillance and Tracking, SST) obecność na Antarktydzie przynosi szereg

[13] Zhu Jiangang *et al.*, 南极资源纷争及我国的相应对策, „Chinese Journal of Polar Research", zeszyt 18, nr 3, wrzesień 2006.

[14] N. Davidson, 中国紧盯南极资源, „Dialog Earth", 19.11.2013, dialogue.earth.

[15] Chi Wang *et al.*, *China's Ground-Based Space Environment Monitoring Network—Chinese Meridian Project (CMP)*, „Space Weather", zeszyt 22, nr 7, lipiec 2024, wiley.com.

[16] M.R. Ackermann, *A systematic Examination of Ground-Based and Space-Based Approaches to Optical Detection and Tracking of Satellites*, Space Symposium, 14.04.2015, spacesymposium.org.

korzyści. Kompletny system SST działa wtedy, gdy stacje rozmieszczone są w Arktyce, na średnich szerokościach, w pobliżu równika i na półkuli południowej, a Antarktyda zamyka tę geometrię[17]. Większość satelitów wojskowych, obserwacyjnych i rozpoznawczych porusza się po orbitach polarnych lub quasipolarnych i heliosynchronicznych, co sprawia, że satelita przelatuje nad danym punktem Ziemi zawsze o tej samej lokalnej porze słonecznej. Każdy taki satelita przechodzi nad obszarem Antarktydy podczas każdorazowego okrążenia planety, a im więcej punktów obserwacyjnych rozmieszczonych na świecie, tym dokładniejsze katalogi obiektów orbitalnych. Oznacza to, że stacja znajdująca się na Antarktydzie ma możliwość obserwowania w zasadzie wszystkich satelitów na tych orbitach, niezależnie od państwa, do którego należą.

Odpowiednie urządzenia naziemne pozwalają dokładniej określić orbitę satelity, wykrywać niewielkie zmiany w ich trajektorii czy przewidywać przyszłe położenie. Ponadto Antarktyda – ze względu na swój klimat i niską aktywność człowieka – oferuje doskonałe warunki astronomiczne. Zwłaszcza na wysokim płaskowyżu w okolicach Kopuły A, gdzie znajduje się stacja „Kunlun" i gdzie zainstalowano teleskopy astronomiczne. Oficjalnie służą one badaniom astronomicznym, ale mogą także obserwować obce satelity i śmieci kosmiczne[18]. Niektórzy analitycy wskazują, że infrastruktura naukowa może potencjalnie zwiększać możliwości monitorowania satelitów wojskowych, wspierania systemów wczesnego ostrzegania oraz analizy manewrów satelitów przeciwnika[19].

Legitymizacja i propaganda

Rządząca niepodzielnie Chinami od ponad 70 lat Komunistyczna Partia Chin (KPCh) cierpi na deficyt legitymizacji wewnętrznej[20]. W tej sytuacji przywódcy KPCh poszukują zarówno w kraju, jak i za granicą uznania chińskich osiągnięć na polu ujarzmiania natury. W przeszłości służyły temu duże projekty hydrotechniczne, a dzisiaj tę rolę odgrywa podbój kosmosu czy obecność na biegunach. W ten sposób Antarktyda staje się sceną, na której KPCh demonstruje zdolność państwa do działania w najtrudniejszych środowiskach planety.

> **Zdjęcia chińskich badaczy z fokami i pingwinami w ekstremalnych warunkach pogodowych pełnią tu funkcję języka uniwersalnego i mogą służyć do przełamywania izolacji, zdobywania partnerów czy wzmacniania *soft power*.**

Wymiar polityczny jest przy tym równie ważny jak kwestie gospodarcze czy militarne. Sukcesy na Antarktydzie prezentuje się nie tylko jako dowód sprawności administracyjnej, lecz także jako potwierdzenie wyższości systemu politycznego i ideologii, która rzekomo umożliwia koncentrację zasobów, długofalowe planowanie i mobilizację społeczną na skalę niedostępną państwom liberalnym[21]. Kolejne wyprawy pod hasłem „Na południe, ku trudnościom" (向南！向难！) i powstające na Antarktydzie stacje badawcze stają się elementem politycznego spektaklu podboju i przeobrażania natury[22]. Mają wzbudzać dumę narodową, kompensować razem z innymi osiągnięciami naukowo-technicznymi deficyt demokratycznej reprezentacji oraz przesłaniać koszty społeczne czy represje. Reżim wykorzystuje więc modernizację technologiczną, której namacalnym przejawem jest obecność

[17] Yang Chenwei *et al.*, 中国南极昆仑站低轨空间碎片监测优势及CSTAR望远镜实测, „Chinese Journal of Polar Research", zeszyt 31, nr 2, czerwiec 2022, s. 128–133.

[18] M.P. Funaiole *et al.*, *Eyes on the Skies. China's Growing Space Footprint in South America*, Center for Strategic and International Studies, 4.10.2022, csis.org.

[19] M. Bogusz, *Czerwony nacjonalizm. Polityka zagraniczna Chin w „Nowej Erze"*, OSW, Warszawa 2026, osw.waw.pl.

[20] Zhen Tao, 心有山海 踏浪而行——写在中国第42次南极考察队起航之际, CCTV, 2.11.2025, cctv.com.

[21] Dong Ruifeng, Gu Tiancheng, 新华时评：向南！向难！中国第42次南极考察续写新传奇, „Dziennik Pekiński", 1.11.2025, bjd.com.cn.

[22] 心有山海 踏浪而行——写在中国第42次南极考察队起航之际, Xinhua, 1.11.2025, news.cn; 习近平致信祝贺中国南极秦岭站建成并投入使用, Xinhua, 7.02.2024, news.cn; 中国第41次南极考察队员集体重温习近平总书记重要贺信——汲取奋进力量 携手再立新功, China Geological Survey, 11.02.2025, cgs.gov.cn.

na biegunach Ziemi, jako argument na rzecz sprawowanych przez siebie rządów. Skoro partia potrafi zbudować bazę na Antarktydzie (lub wznosić zapory, reaktory, koleje dużych prędkości czy systemy cyfrowego zarządzania), to ma też prawo do monopolu na władzę i definiowania kierunku rozwoju całego społeczeństwa.

W przestrzeni międzynarodowej obecność polarna służy budowaniu statusu państwa, które współdecyduje o przyszłości ludzkości. Oficjalne chińskie źródła od 2024 r. podkreślają zarówno „korzyść dla ludzkości" z chińskiej aktywności w obszarach polarnych, jak i dążenie Chin do przejścia od statusu „dużego państwa polarnego" do „mocarstwa polarnego"[23]. Obecność na Antarktydzie staje się więc dowodem nowoczesności, kompetencji oraz zdolności Pekinu do uczestnictwa w globalnym wyścigu rozwojowym. Autorytarnemu reżimowi działania na Antarktydzie pozwalają połączyć w jednym pakiecie dwie podstawowe narracje propagandy zagranicznej: o sukcesach naukowych oraz o wielkich projektach inżynieryjnych, które mają budować prestiż międzynarodowy ChRL. Ma to przekonać zagraniczne elity, społeczeństwa i państwa rozwijające się, że chiński model polityczny nie jest anachroniczny, lecz sprzyja innowacyjności, zapewnia stabilność i umożliwia długofalową modernizację.

" Protokół madrycki ma wprawdzie charakter bezterminowy, lecz po 2048 r. możliwa będzie procedura przeglądowa, która teoretycznie może znieść zakaz komercyjnej eksploatacji zasobów.

Zdjęcia chińskich badaczy z fokami i pingwinami w ekstremalnych warunkach pogodowych pełnią tu funkcję języka uniwersalnego, mniej obciążonego ideologicznie niż oficjalna propaganda, dlatego mogą służyć do przełamywania izolacji, zdobywania partnerów czy wzmacniania *soft power.* Międzynarodowe uznanie dla osiągnięć w badaniach Antarktydy pozwala reżimowi przedstawiać się nie tylko jako odpowiedzialny, kompetentny i niezbędny uczestnik porządku globalnego, lecz także alternatywa dla dotychczasowego układu. Dla KPCh inwestycje w stacje, lodołamacze, lotnictwo polarne i programy obserwacyjne służą więc jednocześnie rozwojowi nauki i kreowaniu legitymacji politycznej.

Perspektywy

Już dziś mamy do czynienia ze stopniową politycją porządku traktatowego dotyczącego połowów kryla w Oceanie Południowym, okołomorskich obszarów chronionych i zasad dystrybucji połowów. Można obserwować, że spory w CCAMLR są czymś więcej niż dyskusją o funkcjonowaniu morskich ekosystemów ryb i skorupiaków. Stają się polem kreowania i testowania siły oraz zaufania poszczególnych państw konsultatywnych. Oficjalne dokumenty CCAMLR nie ujawniają zażartych dyskusji między państwami członkowskimi, ale raporty organizacji pozarządowych i mediów wielokrotnie wskazywały Chiny i Rosję jako głównych przeciwników tworzenia nowych morskich obszarów chronionych czy ostrzejszych reguł zarządzania połowami kryla[24].

Oficjalne źródła chińskie eksponują badania, ochronę i wykorzystanie obszarów polarnych Ziemi[25]. W 2024 r. Xi Jinping wezwał jednak do „lepszego zrozumienia, ochrony i wykorzystania regionów polarnych, aby wnieść nowy i większy wkład na rzecz dobra ludzkości"[26]. Od tamtej pory Pekin

[23] *ASOC MEETING REPORT on CCAMLR XXXIV*, Antarctic and Southern Ocean Coalition, 2015, asoc.org; L. Feast, *Russia thwarts plan for Antarctic ocean sanctuary, China on board*, Reuters, 30.10.2015, reuters.com; B. Briggs, F. De Augustinis, *China and Russia block Antarctic protection*, The Ferret, 1.10.2022, theferret.scot; G. Readfearm, *'Very bad precedent': China and Russia team up to undermine krill fishing restrictions in Antarctica*, The Guardian,1.11.2024, theguardian.com.

[24] *China's Arctic Policy*, Rada Państwowa ChRL, styczeń 2018, english.gov.cn.

[25] *Xi sends congratulatory letter on completion, operation of Qinling Station in Antarctica*, Rada Państwowa ChRL, 7.02.2024, english.gov.cn.

[26] E. Lucas *et al.*, *Emergence of Antarctic mineral resources in a warming world*, „Nature Climate Change", zeszyt 16, 2026, s. 477–484; P.G. Talalay, N. Zhang, *Antarctic mineral resources: Looking to the future of the Environmental Protocol*, „Earth-Science Reviews", zeszyt 232, wrzesień 2022, sciencedirect.com.

rozwija narrację „balansowania ochrony i użycia" regionów polarnych. Nie wzywa otwarcie do radykalnej rewizji traktatów, niemniej intensywna chińska aktywność na Antarktydzie i wokół niej oraz w gremiach międzyrządowych i pozarządowych zajmujących się regionem wskazuje, że przywódcy ChRL przywiązują dużą wagę do tego obszaru i chcą mieć głos (a nawet być też moderatorem) w dyskusji o przyszłości „siódmego kontynentu".

Protokół madrycki ma wprawdzie charakter bezterminowy, lecz po 2048 r. możliwa będzie procedura przeglądowa, która teoretycznie może znieść zakaz komercyjnej eksploatacji zasobów. Gdyby po 2048 r. doszło faktycznie do formalnej próby rewizji zakazu eksploatacji zasobów mineralnych, państwa o największej obecności logistycznej, naukowej i politycznej, przede wszystkim Chiny i USA, weszłyby do tych rokowań z dużą przewagą. Paradoksalnie, mimo narastającej rywalizacji między Pekinem i Waszyngtonem, obie strony mogłyby być zainteresowane współpracą w wymuszeniu na innych uczestnikach zmian w protokole madryckim. Nie oznacza to jeszcze, że taki scenariusz rzeczywiście się ziści. Realne jest natomiast, że rozbudowana obecność na tym obszarze oraz reputacja „ważnej strony" stanowią racjonalną inwestycję na wypadek, gdyby debata o przyszłych zasadach eksploatacji Antarktydy kiedykolwiek się rozpoczęła. Logika tego podejścia zakłada, że raz zbudowany mechanizm wpływu na sprawy antarktyczne będzie tworzył pokusę, aby prędzej czy później zamienić prestiż i głos przy stole na dostęp do zasobów.

Do rewizji nie musi zresztą dojść natychmiast po 2048 r. Wydaje się, że w pierwszej kolejności Chiny będą dążyć do zablokowania prób przekształcenia warunkowego zakazu eksploatacji zasobów Antarktydy w permanentny. Jako państwo konsultatywne ATS będą miały taką możliwość. Dla Pekinu najważniejsze będzie przede wszystkim pozostawienie możliwości otwarcia takiej dyskusji w drugiej połowie wieku. Niewykluczone też, że dalsza erozja porządku międzynarodowego doprowadzi jeszcze przed 2048 r. do sytuacji, w której poszczególne państwa przestaną respektować obecny reżim prawnomiędzynarodowy na Antarktydzie i poza nią. Wtedy decydować będą siła i determinacja, nie zaś prawo czy ekologia.

ANEKS 1

Dodatkowe regulacje międzynarodowe dotyczące Antarktydy i Oceanu Południowego

Istotne uzupełnienie Układu Antarktycznego stanowi protokół madrycki z 1991 r. (wszedł w życie w 1998 r.). Uznaje on Antarktykę za „rezerwat naturalny służący pokojowi i nauce". Zakazuje wszelkiej działalności dotyczącej zasobów mineralnych poza badaniami naukowymi. Zmiana protokołu musiałaby zostać zatwierdzona przez większość stron, w tym przez trzy czwarte państw konsultatywnych z 1991 r., a wejść w życie dopiero po formalnym zaakceptowaniu jej przez trzy czwarte państw konsultatywnych, w tym przez wszystkie 26 państw konsultatywnych z 1991 r. Są nimi: Argentyna, Australia, Belgia, Brazylia, Chile, Chiny, Ekwador, Finlandia, Francja, Niemcy, Indie, Włochy, Japonia, Korea Południowa, Królestwo Niderlandów, Nowa Zelandia, Norwegia, Peru, Polska, Federacja Rosyjska (w 1991 r. stroną był jeszcze ZSRR), Republika Południowej Afryki, Hiszpania, Szwecja, Urugwaj, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone. Po 1991 r. do protokołu przystąpiły: Bułgaria, Ukraina i Czechy. Ponadto zakaz działalności dotyczącej zasobów mineralnych może zostać zniesiony tylko wtedy, gdyby najpierw ustanowiono wiążący reżim prawny regulujący działalność wydobywczą, określający m.in., czy i na jakich warunkach jest ona dopuszczalna.

ATS uzupełniają również Spotkania Konsultatywne Układu Antarktycznego (Antarctic Treaty Consultative Meeting, ATCM), stanowiące główne forum decyzyjne ATS. W ATCM uczestniczą państwa strony Układu Antarktycznego, ale prawo decyzyjne na zasadzie konsensusu mają państwa konsultatywne. W spotkaniach biorą też udział obserwatorzy i eksperci Komitetu Naukowego Badań Antarktycznych (Scientific Committee on Antarctic Research, SCAR), międzynarodowej organizacji naukowej koordynującej badania nad Antarktyką i Oceanem Południowym, powołanej w 1958 r. Kluczowe dla aktywności państw w regionie Antarktydy są także Konwencja o ochronie fok antarktycznych (Convention for the Conservation of Antarctic Seals, CCAS) oraz Konwencja o zachowaniu żywych zasobów morskich Antarktyki (Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources, CCAMLR).

ANEKS 2

Mapa. Chińskie stacje badawcze na Antarktydzie

